

2. 7. 2015

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Když knihu, tak zdarma! Opravdu?

Spotřebitelské právo, tu velebené, jindy proklínané, nakonec nestihl stejný osud jako registrované partnerství, neboť na rozdíl od něj tvoří nedílnou součást nového občanského zákoníku, byť zde panovaly snahy jej vyčlenit do samostatného právního předpisu. Česká republika prostřednictvím této úpravy plní své závazky vyplývající jí z členství v Evropské unii. Z valné většiny jde totiž nikoliv o vlastní výmysl zdejšího zákonodárce, nýbrž toliko o jeho povinnost implementovat příslušné unijní směrnice.

Ochrana spotřebitele pak představuje jednu ze zásad, na nichž je fungování Evropské unie založeno, a kterými se musí členské státy (jejich orgány) při své činnosti řídit, nebo je brát v úvahu při začleňování obsahu unijního práva do vnitrostátního práva nebo naopak při zdržení se určité úpravy (tzv. pozitivní a negativní implementace), jak to plyne z čl. 12 Smlouvy o Evropské unii a čl. 169 Smlouvy o fungování Evropské unie (ústavní rozměr však spotřebitelské právo samo o sobě nemá, viz náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3725/13, ze dne 10. 4. 2014).

Jednou z oblastí spotřebitelského práva je i ochrana spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku, která je na úrovni vnitrostátního práva upravena v § 1820 a násl. NOZ. Zákon v takovém případě spotřebiteli přiznává krom jiného právo od takto uzavřené smlouvy odstoupit zpravidla do 14 dnů od převzetí zboží (§ 1829 a násl. NOZ), nevyžaduje se přitom, aby spotřebitel uvedl důvod odstoupení, a s právem odstoupit od smlouvy nelze spojit postih. Spotřebitel a podnikatel se pak vypořádají podle zásad bezdůvodného obohacení, které jsou konkretizovány především v § 1831 a § 1832 NOZ. Předmětem tohoto článku pak bude krátké zamyšlení nad smyslem a účelem § 1837 písm. i) NOZ, v němž je možno nalézt jednu z výjimek, kdy spotřebitel od smlouvy uzavřené distančním způsobem odstoupit nemůže, a to sice, pokud jde o dodávku novin, periodik nebo časopisů. Uplatní se tato výjimka i na knihy?

Jak již bylo řečeno, základní předlohou ustanovení o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem upravených v § 1810 a násl. NOZ bylo unijní právo, a nejinak tomu je i v případě § 1837 písm. i) NOZ. Konkrétně se pak jedná o čl. 16 písm. j) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES (dále jen „směrnice o právech spotřebitelů“), který zní: „Členské státy nestanoví právo odstoupit od smlouvy vymezené v člácích 9 až 15 v případě smluv uzavřených na dálku a smluv uzavřených mimo obchodní prostory, pokud jde o dodání novin, periodik nebo časopisů, s výjimkou smluv o předplatném na dodávání takovýchto publikací.“

Ještě před tím, než se budu věnovat povaze samotné výjimky, je dobré uvést pár slov k právu spotřebitele od distanční smlouvy odstoupit, neboť jde o pravidlo, z něž teprve je tato výjimka konstruována. Důvod přijetí této úpravy je možno spatřovat v následujících skutečnostech (viz bod 37 preambule směrnice o právech spotřebitelů): „Jelikož v případě prodeje na dálku nemá spotřebitel možnost zboží před uzavřením smlouvy vidět, měl by mít právo odstoupit od smlouvy. Spotřebiteli by ze stejného důvodu mělo být povoleno otestovat a prohlédnout si zboží, které koupil, v míře nutné k obeznámení se s povahou, vlastnostmi a funkčností zboží.“ Jedná se o jistě legitimní cíl, jehož bezvýhradné provedení by však dovedeno *ad absurdum* v určitých situacích znamenalo pro podnikatele nepřiměřenou zátěž. Proto by také z uplatňování práva odstoupit od distanční smlouvy

měly existovat (a taky že existují) určité výjimky, neboť to povaha některého zboží či služeb odůvodňuje (bod 49 preambule směrnice o právech spotřebitelů).

V posuzované věci se uplatní příslovečné rčení, že nic není starší, než včerejší noviny. To znamená, že pokud si spotřebitel objedná distančním způsobem (tj. např. prostřednictvím on-line formuláře, emailu, sms či telefonního systému, apod.) noviny, periodika nebo časopisy (ať už tištěné či elektronické), nemá z titulu zmíněné výjimky právo od (kupní) smlouvy odstoupit, ledaže by šlo o smlouvu o předplatném[1] na dodávání takovýchto publikací. Jak by k tomu totiž podnikatel přišel, když by po něm spotřebitel žádal vrácení peněz po tom, co se již s obsahem těchto periodik seznámil (např. přečtením, zachycením ve formě skenu)? Podnikateli by se pak ve skladě hromadily nepotřebné kusy tiskovin (kdo by si je taky ex post kupoval, že), zatímco spotřebitel by si zdarma rozšiřoval své kulturní či jiné obzory. *E ratione legis* § 1837 písm. i) NOZ je tedy zřejmý, povaha tohoto zboží dost dobře neumožňuje takové právo spotřebiteli přiznat. Spotřebitel by se totiž musel při odstoupení od smlouvy na úkor podnikatele vždy nutně bezdůvodně obohatit, a to bez spravedlivého důvodu. Přečtením novin, periodik nebo časopisů dochází po obsahové stránce k jejich úplnému zužívání, riziko zneužití takového práva je tak značně velké. Nehledě na to, že zpětně lze jen stěží zjistit, zdali spotřebitel periodika ve skutečnosti četl či nikoliv. Proto tuto výjimku, která má takové situaci zabránit, lze považovat za správnou.

Sporné ovšem je, zdali uzavřený výčet „noviny, periodika nebo časopisy“ zahrnuje i knihy. Z hlediska tuzemské právní úpravy (směrnice o právech spotřebitelů k tomuto mlčí) jde totiž v případě těchto publikací o tzv. periodický tisk, viz § 3 písm. a) zákona č. [46/2000](#) Sb., právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů: „Pro účely tohoto zákona se rozumí periodickým tiskem noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát v kalendářním roce.“, kam knihy coby neperiodický tisk zařadit nelze, k tomu srov. § 1 odst. 1 zákona č. [37/1995](#) Sb., o neperiodických publikacích, ve znění pozdějších předpisů: „Pro účely tohoto zákona neperiodické publikace jsou rozmnoženiny literárních, vědeckých a uměleckých děl určené k veřejnému šíření, které jsou vydávány jednorázově, popřípadě nejvýše jednou ročně anebo po částech i částěji, tvoří-li obsahově jeden celek.“

Čistě gramatický výklad dotčeného ustanovení tedy k závěru, že knihy jsou pokryty touto výjimkou, nevede. I znění § 1833 NOZ: „Spotřebitel odpovídá podnikateli pouze za *snížení hodnoty zboží*, které vzniklo v důsledku nakládání s tímto zbožím jinak, než je nutné s ním nakládat s ohledem na jeho povahu a vlastnosti.“ a dále bodu 47 preambule směrnice o právech spotřebitelů: „Někteří spotřebitelé uplatňují své právo odstoupit od smlouvy poté, co zboží používali v míře vyšší, než je míra nutná k tomu, aby se obeznámili s povahou, vlastnostmi a funkčností zboží. V tomto případě by spotřebitel neměl pozbýt právo odstoupit od smlouvy, měl by však odpovídat za případné snížení hodnoty zboží. Aby se spotřebitel obeznámil s povahou, vlastnostmi a funkčností zboží, měl by s ním nakládat a zkontrolovat je jen takovým způsobem, jaký by mu byl umožněn v prodejně. Například oděv by si měl spotřebitel jen vyzkoušet a nesměl by jej nosit. Během lhůty pro odstoupení od smlouvy by proto spotřebitel měl se zbožím náležitě zacházet a zkontrolovat jej náležitým způsobem. Povinnosti spotřebitele v případě odstoupení od smlouvy by ho neměly odradit od využití jeho práva odstoupit od smlouvy.“ by mohlo svádět k dojmu, že § 1837 písm. i) NOZ se knih netýká. Na rozdíl od periodických publikací totiž samotným vrácením knih podnikateli k *snížení jejich hodnoty* (pominou-li se případy jejich mechanického poškození) nedochází. Hledisko času jako např. u novin, zde tak není určující, podnikatel vrácenou knihu může v budoucnu prodat zpravidla stejně dobře jako před jejím vrácením [dle § 492 odst. 1 NOZ totiž platí, že hodnotou věci (zde knihy), lze-li ji vyjádřit v penězích, je její cena, která zůstává téměř pořád stejná], ubude mu však placených čtenářů, což je nežádoucí efekt známý jako tzv. černé pasažerství.

Správně by se tak měl spotřebitel s knihou pořízenou distančním způsobem seznámit ve stejné míře

jako tomu je v kamenné prodejně. Knihu by měl tedy jen prolistovat a ne jí samo sebou celou přečíst, popř. si pořídit její kopii (k tomu lze jen poznamenat, že na internetu jsou o knihách dostupné v podstatě všechny údaje, proto již z tohoto důvodu by právo spotřebitele od distanční smlouvy odstoupit neplnilo svůj primární účel). Jakmile se však kniha dostane do dispoziční sféry spotřebitele, nelze tuto skutečnost, jak již bylo řečeno, zpětně ověřit. Vzhledem k tomu, že nový občanský zákoník v § 7 předpokládá, že každý jedná v právním styku poctivě, pro podnikatele by to pak znamenalo vést zde důkaz opaku, tj. že spotřebitel knihu již přečetl či s ní jinak obdobně naložil, což je v postatě nemožné. V řízení o vydání bezdůvodného obohacení by tak podnikatel nemohl pro neunesení důkazního břemene nikdy uspět [obrana podnikatele ve formě námitky zjevného zneužití práva (§ 8 NOZ), popř. výkonu práva v rozporu s dobrými mravy (§ 580 odst. 1 NOZ) by byla kontraproduktivní rovněž]. Majetkovým prospěchem na straně spotřebitele by přitom byla obvyklá cena knihy, kterou by musel jinak zaplatit za její pořízení (nikoliv např. půjčovné); § 1831 odst. 2 ve spojení § 1833 NOZ by na tyto případy zřejmě nedopadalo.

Je to tedy zvláštní povaha tohoto zboží, která vylučuje právo spotřebitele od smlouvy uzavřené distančním způsobem odstoupit (při trochu dobré vůli by šlo připustit i takový výklad, na základě něhož by odstoupení bylo možné jen do doby převzetí zboží; zavedení kompenzačního poplatku něco na způsob „výpalného“ ve světle rozsudku Soudního dvora ze dne 3. 9. 2009, Pia Messner proti Firma Stefan Krüger, Věc C-489/07[2] zde nic neřeší). To co je na knize cenné, jsou myšlenky v ní obsažené, tj. její nehmotná podstata. Samotný nosič (obal a jednotlivé stránky) mají jen zanedbatelnou hodnotu. Jde tedy o zcela jinou situaci, než jsou zneužití, ke kterým v praxi dochází, např. když si spotřebitel distančně pořídí notebook, který použije jen jednou a pak od smlouvy odstoupí a žádá vrácení peněz, zde totiž nedojde na rozdíl od knihy k vytěžení úplné hodnoty notebooku. I z dikce § 1837 písm. h) NOZ, který stanoví další výjimku v tomto směru, a to sice že: „Spotřebitel nemůže odstoupit od smlouvy o dodávce zvukové nebo obrazové nahrávky nebo počítačového programu, pokud porušil jejich původní obal“, lze vysledovat, že pokud zde existuje reálná možnost, že se spotřebitel s obsahem nehmotného statku seznámí, neměl by mít právo od distanční smlouvy odstoupit.

Odpověď na otázku, zdali má spotřebitel *ex lege* právo na vrácení kupní ceny za knihu pořízenou distančním způsobem, pakliže se dostaví do 14 dnů od jejího převzetí do knihkupectví za účelem jejího vrácení s blaženým úsměvem na rtech, že první díl se mu sice nelíbil, nicméně neponechává nic náhodě a pro jistotu si přečte i druhý, je záporná, a to nejen z pohledu práva [uplatní se zde extenzivní výklad § 1837 písm. i) NOZ], nýbrž i z hlediska vyššího principu mravního. Nic není zadarmo! Pro knihy to platí také.

Marné volání. Smluvní autonomii vůle nelze klást překážky (popř. jinému právního názoru). V obchodních podmínkách jednotlivých internetových knihkupectví se tak lze setkat s klauzulí, která spotřebiteli takové právo přiznává. To je ovšem něco úplně jiného. V takovém případě je totiž právo spotřebitele odstoupit od distanční smlouvy založeno tzv. *lex concontractus*, tj. silou smlouvy a nikoliv silou zákona. § 1837 písm. i) NOZ přitom nepatří mezi ty, od nichž se nelze smluvně odchýlit. Nezbývá než konstatovat, když knihu, tak zdarma, ale jedině, pokud se na tom smluvní strany domluví bez diktátu shora...

Mgr. Vladimír Janošek, Kobylí*

advokátní koncipient

Autor působí v obchodní společnosti Továrek, Horký a partneři, advokátní kancelář, s.r.o. Tento článek není oficiálním stanoviskem advokátní kanceláře

[1] V § 1837 písm. i) NOZ o tom chybí zmínka, nicméně eurokonformním výkladem dotčeného ustanovení [k tomu srov. čl. 16 písm. j) směrnice o právech spotřebitelů] lze dospět k závěru, že v případě smluv o předplatném na dodání novin, periodiky nebo časopisů spotřebiteli právo na odstoupení od smlouvy náleží, neboť se jedná o opětuující se plnění, takže odstoupení pro futuro nic nebrání.

[2] „Ustanovení čl. 6 odst. 1 druhé věty a odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku je nutno vykládat v tom smyslu, že brání tomu, aby vnitrostátní právní úprava obecně stanovila, že prodávající může požadovat od spotřebitele kompenzační náhradu za užívání zboží nabytého na základě smlouvy uzavřené na dálku v případě, že spotřebitel ve stanovené lhůtě uplatní své právo odstoupit od smlouvy. Tato ustanovení nicméně nebrání tomu, aby byla spotřebiteli uložena povinnost zaplatit kompenzační náhradu za užívání tohoto zboží, pokud užíval uvedené zboží způsobem neslučitelným se zásadami občanského práva, jako jsou zásady dobré víry nebo bezdůvodného obohacení, za podmínky, že nebude ohrožen cíl uvedené směrnice a zejména účinnost a efektivita práva odstoupit od smlouvy; je věcí vnitrostátního soudu určit, zda tomu tak je.“

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgánem inspekce práce](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)